

Др Данило, Епископ Марчански

ЛИТУРГИЈСКИ И МАГИЈСКИ ПРИСТУП ЖИВОТУ

Људи после прехопада живе у атмосфери ниже слободе, окупрене слободе, јер са прехом Сатане појавило се и зло. А права, потпуна слобода постоји само у Богу који је сто-по-сто добар. И тако, сада се људи рађају у троуглу од две супречне слободе: Бог на небесима, са Својом слободом за Добро; Сатана на облацима, са његовом слободом за Зло, и човек на земљи, са својом горком слободом избора између Божијег добра и Сатанског зла.

Литургијски приступ животу је прихватање Божије слободе, у којој могу да никну теолошке врлине — вера, нада и љубав. Такви верници постају синови светлости, храмови Светог Духа.

А магијски став према животу настаје усвајањем сатанског схватања слободе као бунта против добра у самом себи, против добра у својим ближњима, и против апсолутног добра у Богу. Такви људи, ако су упорни у зависти и гордости, постају синови таме, слични демонима.

* * *

Наука се бави меривим, магија — тешко меривим, а теологија немаривим. Крајни домет науке не превазилази математику. Свој највећи опсег магија има у хладном разуму Сатане. Али и он је ограничен, пошто је Сатана, без обзира на своју даровитост, ипак ограничено створење. Само религија, тачније, само православна вера досеже до неограниченог Добра, до сусрета са Светом Тројицом.

Енглески научник, Бронислав Малиновски, релативизовао је закључке психоанализе, који су претендовали на универзални значај, показујући социолошку условљеност психолошких реакција и механизма. Ми можемо, истом методологијом, релативизовати закључке позитивистичке социологије, указујући на религијску условљеност ових људских друштава, која жуде, свесно или несвесно, за вечним животом у правди и лепоти, за рајем. Дакле, пред науком и магијом, које су обе једнако немоћне пред проблемом смрти, једино Православна Црква може да докаже историјску (а не митолошку) победу над смрћу, коју је извојевао Њен Спаситељ — Исус Христос. У њеној Литургији сви верници могу да доживе предукус општега васкрсења и радости раја, када чују ону молитву: „Воскресеније Христово видевши, поклонимо

се једином Господу Исусу... јер, ево, дође крстом радост целога свету"...

Постоји тако-звана „бела магија“, као бајање и лечење. Сваки човек има у себи електрицитет, али неки имају јачи напон, тако да могу да лече друге људе зрачењем те своје створене, богомдане енергије. Ако такав човек приближи своју руку до ока са јечмичком — и није важно шта он том приликом баје, ни које је вере — јечмичкак ће ускоро бити излечен.

Малиновски каже: „Магија снабдева примитивца низом готових ритуалних аката и веровања, одређеном душевном и практичном техником, која представља мост у критичним ситуацијама... Функција магије је да ритуализује људски оптимизам“. (Магија, наука и религија, стр. 86)

И наука и магија имају формуле са очигледним учинком. Обредне „формуле“ Православне Цркве имају моћ утицаја изнад правни очигледности, у области литургијске „мистерије“. Тиме се вера разликује од магије и науке, јер се не намеће силом очигледности.

Господ је одбио у пустињи ова три сатанска искушења: није хтео да магијски очигледно претвори каменове у хлебове; није хтео да искушава Бога ококом са врха храма: није хтео да се поклонити Сатани за сва царства земаљска... А што идемо ближе крају историје. Сатана има све већи утицај на владаре и светску политику, кроз банкарску магију лихварства, кроз магију тајних друштава, кроз тамне диктаторске идеологије... Мит о Трећем Рајху и чистоти германске расе омогућио је Хитлеру да узме власт. Из Марксове теорије широке масе нису биле способне да оцене његов стварни допринос економској науци, његово откриће вишка капитала или планске привреде, него су се занеле утопијом једнакости и правде у бескласном друштву, као будућем земаљском рају... Антихрист, као владар света биће највећи мајстор да опчини све народе магијом лажних чудеса...

Магијски приступ животу почиње у праисторији приношењем жртве боговима ради „умилостивења њиховога гнева“. Жртва из страха... (Само у старо-заветној Цркви израилској, постепено је оплемењена идеја жртве, не из страха, него из благодарности и чистосрдачног поклона Богу. Ту је пасхално јагње имало типолошку вредност праобраза „Јагњета Божијег“ — Христа.)

Жртве у крви, до масовног убијања, знак су магијског приступа тајни живота. Тако немачки расисти налазе у Јеврејима „жртвеног јарца“ и обећавају заведеним следбеницима: кад поубијамо Јевреје — биће рај... А проповедници светске револуције обећавају: кад принесемо на жртву буржује, — биће земаљски рај...

Међутим, René Girard у својој књизи: *Des choses cachées depuis la fondation du monde* тврди да су сва древна друштва заснована на насиљу магијске жртве (као у случају младе Гојковице приликом зидања Скадра на Бојани), а само је Господ Исус добровољно умро као Жртва несегичне Љубави — еда више никад не би било убистава и жртвовања међу људима (стр. 234). Христос је проповедао ненасиље, а оно је окренуто само ка животу, а не ка смрти.

Ипак, овај француски научник претерује када каже: „дако би сви људи волели своје непријатеље, не би више ни било непријатеља“. Он

као да превиђа да постоје људи сатанисти — који ће тим више мрзети хришћане, ако их ови буду волели као своје непријатеље. Богомрзитељи не могу да поднесу ничију љубав... Према томе, треба знати да у Евангелију има више спратова морала. Свима је предложено најузвишеније савршенство: „Заповест нову дајем вам: да љубите једни друге, као што ја вас љубих, да и ви љубите једни друге” (Јован 13:34). Ово је нова заповест, јер већ у Старом Завету беше заповеђено: „љуби ближњегга свога као самог себе”. То значи: волим тебе, колико и себе. А Христос у Новом Завету захтева да волимо брата свог више него самог себе, онако као што је Он љубио нас, више него самог себе, умирући за нас на Крсту. Али знао је Он да сви немају дар мучеништва, па је таквима рекао: „када вас гоне у једном граду, бежите у други”... А преко св. Јована Крститеља Евангелије даје одговор и грубим војницима: да се и они могу спасти ако не чине насиље, и не траже већу плату... И као што војници у одбрани државе убијају нападаче, тако и ожењени хришћани имају дужност да бране своју жену и децу од разбојника и силеџија. У таквим критичним ситуацијама они имају право на убијање у самоодбрани, као и војници.

Међутим, монаси који немају породицу, немају ни ту дужност телесне заштите породице. Они, дакле, и свештеници — имају највишу привилегију да држе најузвишеније заповести Христа Бога о ненасиљу, да никада не убијају, да благосиљају своје прогонитеље...

Ови хришћани православни одрекли су се Сатане и његове магије још на крштењу. Зато 61. правило Трулоког сабора одређује епитимију од шест година за сваког верника који се обратио гатарима или се бавио чарањем. А уколико би се тиме бавио свештеник, он мора бити лишен чина, по Валсамону.

Највеће антимагијско дејство има кротост и ненарушиво девичанство Богородице Марије. Само она, кој је рекла архангелу: „Ево служанке Божије!” била је достојна да буде Мати Вапљоћеног Сина Божијег, који је дошао „да служи, а не да Му служи”.

Појавила се нова књига под насловом *Iulius Africanus and the Early Christian View of Magic* by Francis Thee. Он излаже став Апостолских отаца и апологета према магији. Св. Игнатије антиохијски сматра да је „свако чарање и врачање” против хришћана изгубило моћ.

У „Учењу дванаест Апостола” пише: „не смеш бавити се магијом, ни врачањем. Не смеш убити дете побачајем, нити после порођаја...” „Чедо моје, не тргуј амаџијама, јер по води у идолопоклонство; не буди опсенар, астролог ни чаробњак, нити гледај на њих...” Указује се на везу између магије и шапаноке идолатрије.

Писмо Диогнету сматра да је магија чиста превара и обмана. Св. Јустин Философ мисли другачије. Он признаје стварност магије, мада је не одобрава. Он тврди да демони желе да овладају људима јављањем у сну, или магичким преварама. Они су учили Симона мага да запањује народ магичском уметношћу... И маги — Мудраци са Истока били су раније под влашћу демона, али су се побунили против њих, када су дошли да се поклоне Христу.

Св. Јустин се хвали успехом хришћанских заклинанија (егзорцизма) и узвишеношћу Хришћанства над јудејством.

Св. Иринеј лионски гледа на магију, углавном, као на демонску делатност. Она производи привиђења и опсене. Он указује на разлику између јеретика који се баве „инвокацијом ангелā, уклинџом, или неком другом настраном радџом“. Црква се моли „чистџом, искреном молитвџом, призивајући име Госџода нашега Исуса Христа“. Ово се поклапа са Фрејзерџим описџом разлике између религије која се моли Богу, и магије која дрџко заповеда демонима.

Климент александријски оптужује песнике да су они увели и ширили паганску религију — магијском чаролијџом њихове музиџе, подчињавајући људе помоћу својих песама и уклинā. (бдес ке епбдес). У паганским мистеријама он види скривено чарање и лажна чуда. Пагански бџгови и ангели су демони и зли, пали ангели.

Ориген је веровао у магију. За њега она није била само превара или вештина опсенарства, него систем демоњских одговџора, нешто што је засновано на природи ствари. Али, истовремено, магија није потребна хришћанима, нити се они њџм баве. Њен циљ је да одврати људе од Бога.

Ориген допушта да демони обично имају велику моћ, али такође подразумева да су њихџва дела, у суштини, само привиђења, само превара. Магијџом демони могу излечити само тело, предказати будућност у земаљском животу — али на другом месту, као да им ни ту моћ не признаје.

По њему, демоне нарџчито привлачи мирис дима, мирис крви са жртвеника. Али хришћани немају разлога да се плаше демџна, јер је Христова смрт уништила њихџву силу. Ипак, он признаје астрџлогију Халдејаца и Индуса за „мудрџст управљачā овога свџта“.

Ориген даје неке критерије за разликовање хришћанских чуда и магијских чаролија. Први критериј: Црква не употребљава гатање и уклин. Затим он указује на морално очишћење и усавршавање човека у Цркви. Трећи доказ су пуне цркве нових џбраћеника, јер у Цркви се излече болести које демони нису кадри да излече својџом магијџом.

Свети Иполит римски жељи рационално да објасни магијске феномене, па свџди магију на обману. Он упџзорава да човек не може наћи истину у мудрџсти хеленској, нити у записима египатским, ни у радџозности Халдејаца, нити у демонском лудилу Вавилџнаца.

Св. Иполит ипак допушта да гатарима и врачарима помажу демџни.

Тертулијан, као и Ориген, признаје извесну реалност магији, али углавном, она је демонска обмана (не обмана врачарā, него самих демџна). По њему, магију су створили пали ангели, који су учили гатаре тајњим, џкултним вештинама. Јавно, они помажу гатарима, појављујући се као привиђења, или као душе умрлих. . . Они дају прџрорџанске одговџоре преко дџчака убијених у ту сврху. . .

Јеретик Менаџдер, савременик Тертулијана, хвалисао се да његово кршћење аутоматски даје бесмртност. На то је Тертулијан џдговџорио: ничија магија није у стању да ослобџди џд смрти. А Христос је дизео из мртвих, но само да би тиме привикавао људе на васкрсење за вечност, јер џживети мртџваца да би овај џпет умро — није велика ствар.

Надмоћ Хришћанства над магијџом Тертулијан види у моћи коју хришћани имају над демонима.

Св. Кипријан картагински први описује егзорцизме. Они се чине мирно, трезвено, једноставним гласом. Заклинаније се врши гласом човека, али силом Божијом.

Лактанције је уврстио вештице и чаробњаке међу најгоре људе, заједно са гладијаторима, лоповима, тровачима, убицама... Њихова намера је бар да озледе људе, кад већ не могу Бога.

На оптужбу Јевреја да је Исус Христос био маг, Лактанције одговара овако: прво: Христова дела су била истинита и солидна. Он се није служио дугачким ритуалом, него је чинио чудо само једном речју, и у одређени тренутак. Треће: да је Он био чаробњак, као Апулеј или Аполоније, Он би се вешто извукао из шкрипца, и не би био распет.

Највећи доказ да Христос није био варалица, маг, који Лактанције није споменуо — то је васкрсење Христа и Његово јављање Апостолима и осталим вернима. На тој провереној и опипаној стварности Христовог васкрсења, црква неоториво стоји већ хиљадама година...

Јулије Африканац (III век) је веровао у магију. У његовом делу „Кестои“ („Везови“), између осталог, налази се магијски призив паганским боговима:

О чуј ме, благонаклони и будни, богати семеном, Алубисе...

Дођи, Хермесе, лопове! Овамо, лепокоси, подземни Диве, дај ми да буду успешне ове моје чини...

Абракас, далеко-чувени боже космичког имена...

Дођи, Изидо, земаљска и небеска, о Чуварко снова...

Међу чинима, забележио је и троструко понављање та-та. Негде је нацртао пентагоне и пенталфе, као магијске знаке.

Јулије Африканац је веровао и у магијску моћ бројева, исто као у магију и опсенарство. У једном призиву, он не тражи помоћ тих тамних духова, чак ни једнакост са њима, него заповеднички гордо тражи њихову покорност њему...

Неки мисле да Јулије африканац, као хришћанин, није могао бити толико сујеверан, него да су његови „Везови“ фина пародија на полиматију оног доба. Уосталом, тешко је било разделити науку и магију у III веку.

Димитрије Статопулос (у Религијској и етичкој енциклопедији, том 8. стр. 442) карактерише магију као изум човека, док је религија плод Откривења. Магија није припремни стадиј религије, него науке. Она је нека врста „лигнчашене физике“. Можемо је описати, али не можемо је разумети, јер има дубоке и мрачне корене. Где год ослаби вера, ту буја магија. Али магијске радње немају никакве везе са Промислом Божијим, ни са Љубављу Божијом, која се даје забадава свима.

Димитрије Икономидис (ибид) наводи појаву магије у Хеленству, углавном, после Александра Великог, затим код нео-питагорејаца и нео-платоничара. У Византији она је била оведена на простонародно сујеверје, али понекад је продирала и у дворове великаша. (О томе Пселиос).

„Суштина магије су чарања, или зла дејства преко којих (магистре) врачаре изазивају рађање женског детета код своје непријатељице... Оне опште са демонским бићима, нарочито призивом ђавола, Нераидā, и др. Те демонске силе служе врачарима“ (стр. 450)

Због страха од враџбина, и дан-данас, младожења опаше свештенички појас, приликом венчања . . .

Митолошко схватање времена је циклично. Космос је као навијена вртешка. Ту је онда неизбежан и миг о реинкарнацији духова. У монотеизму, време је линеарно. Стварањем света почиње време, а другим доласком Христа, престаје време и наступа вечност.

Ако се неко препусти цикличном обртању годишњих доба, или индуском вртењу кроз „махајуге“, он је у опасности да изгуби осећање своје личне непоновивости, јединитости. Кад неко хоће некога да омађија, није случајно да се он служи цикличним понављањем ислих речи. Таква је „Песма о пријатељу“ португалског трубадура, Мартина Кодакса, из XIII века.

(Мој превод не може дочарати шустави ритам изворника . . .)
Ви које знате волети пријатеља
Дођите са мном на море Вигово
да се купамо у валима

Ви које знате волети вољенога
дођите са мном до мора бурнога
да се купамо у валима

Дођите са мном на море Вигово
и видећемо пријатеља мога
да се купамо у валима

Дођите са мном до мора бурнога
и видећемо драгога мога
да се купамо у валима

Јужни Словени, и међу њима Срби, најраније су се приближили Средоземној култури, Хришћанству, па су зато најмање сачували памћење на своје старе богове: Перуна, Велеса, Дабога. . . Али магија, бајање, остало је у сећању и у употреби простог народа до данас.

Бацање чини, веровање о злим очима, о уроку — то је црна магија. Чинилица (жена која баца чини), док врача има у рукама: кости од мртваца, белог лука, олова које је из пушке излетело, плетенице од мртве жене, разнобојне конце, кокошије главе и др.

Као примере беле магије имамо басме и бајања.

Господе Боже, тебе се помолим и поклоним.

Свети Николо — преводниче,

свети Ђорђо — мучениче,

свети Илијо — шутниче,

ови овеци, сви божји ангели

.....
света Богородице, Божја Мајко,
ја да бајем, ви да помагате

.....

из књиге Љубинка Раденковића:

Народне басме и бајања (1982) стр. 313

Овде кладем огањ,
а ноћничине да се греју;
овде турам леб,
а ноћничине да вечерају;
овде турам воду,
воду да пију,
а (Стевана) да не пију.

(исто, стр. 228)

Ноћас рак и мрак,
а сутра ни рак ни мрак.

(стр. 289)

У вече и звезде и жлезде,
У јутро ни звезде ни жлезде.

(од моје баке Љубице)

Јасно је једно: ни наука, ни магија нису могле да победе смрт. А Христос је подарио Своју победу над смрћу Цркви православној, и преко ње, целом човечанству. Зато за православног верника проблем смрти више не постоји, јер може мирно са целом Црквом да каже: Чекам васкрсење мртвих, и живот будућега века. Амин.

Архимандрит Кипријан Керн („Кринови молитве“) позива нас да се удубимо у песме опела и парастоса.

Почто мене ридаете люте... смерт бо ест всѣм успокоение
(Опело свештеничко; блаженна глас 2)

У Новом Завету тело умрлога није скверно, него, у Христу, свако тело покојника назива се „мошти“, тим пре, јер не знамо ко има дар нетрулеживости...

Свака философија земаљска има да заћути пред Православном Црквом која певајући испраћа свог преминулог верника, јер она има одговор: после смрти долази васкрсење, а затим преображење тела...

Зато певамо: „Када Петар беседи, онда Платон ућути. Када

Павле тумачи, Питагора има да се постиди“

(Посни Триод, 3. седмица: четвртак јутро, трипеснец)

Пред нашим очима не трепери слика муслиманског раја са хуријама, ни досадна празнина нирване, ни индуски коловрат преваплоћења. Ми очекујемо Вечну Литургију у бескрајном Дану Царства небеског...

Литургијски приступ животу је непрестано благодарјење Богу Оцу за Његову љубав коју нам је дао у Сину, и за слободу коју нам је подарио у Духу Светом... Та несебична, свето-Тројична љубав разгони сваку таму себичне, демоноке магије.

Није случајно да на крају Евхаристије певамо са благодарношћу:

„Видесмо светлост истиниту

.....
Неразделивој Тројици се клањамо,
јер нас је Она спасла“